

ПРЕДЕЛИ НА НАКАЗАНИЕТО ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА, ПРЕДВИДЕНО ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО ОТВЛИЧАНЕ

Делян Иванов[□]

С настоящата статия ще Ви бъде представено едно изследване, показващо развитието на наказателно-правната уредба в областта на наказателната отговорност за престъплението „отвлечане”. Изследването обхваща страните България, Германия, Полша, Руската федерация, Унгария и Чехия, като страни имащи обща линия на развитие до края на 1980-те години. Ще бъде отчетено и обективното влияние на социалните фактори върху развитието на престъпността.

След разпадането на бившия социалистически блок, по-долу представените страни тръгват по свой курс на развитие, включително в политически и икономически такъв, което води и до различия в развитието на отрицателните социални явления в обществото и наказателно-правните норми, уреждащи защитата срещу тях.

Престъплението отвлечане засяга в значителна степен личността и правата на гражданите, установения с Конституцията правов ред или други интереси, защитени от правото. В общ международен план, без претенция за изчерпателност, има множество международни нормативни актове, даващи уредба в тази област, като: Всеобщата декларация за правата на човека – приета от Общото събрание на ООН на 10 декември 1948 (България става член на ООН през 1955 година); Декларация на ООН за защита на всички лица от насилствено изчезване, приета 18.12.1992 г.; Международния пакт за граждански и политически права - приет от Общото събрание на ООН на 16 декември 1966 г. и влязъл в сила на 23 март 1976 г., в България МПГПП е ратифициран с Указ 1199

[□] Делян Нейков Иванов е гл. експерт „Правно обслужване“ при Община Стара Загора /административно-наказателна дейност/. До месец септември 2012 г. е мл. адвокат от САК – гр. София. Завършил право във ВТУ, има придобита професионална квалификация „Сътрудник в международен отдел“ по специалност МО към СУ. До края на 2010 г. е бил законодателен сътрудник към „Студентската програма за законодателни проучвания“ на НС на РБ.

на Президиума на Народното събрание от 23 юни 1970 г; Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи – (Ратифицирана със закон, приет от Народното събрание на 31 юли 1992 г. - ДВ, бр. 66 от 1992 г. В сила за Република България от 7 септември 1992 г. Допълнена с Протокол № 2 от 06.05.1963 г., изменена с Протокол № 3 от 06.05.1963 г., Протокол № 5 от 20.01.1966 г., Протокол № 8 от 19.03.1985 г. Обн. ДВ. бр.80 от 2 Октомври 1992 г., изм. ДВ. бр.137 от 20 Ноември 1998 г., попр. ДВ. бр.97 от 9 Ноември 1999 г., изм. ДВ. бр.38 от 21 Май 2010 г.) и др.

Състави на престъплението „отвличане”, които присъстват и в българския Наказателен кодекс систематично са разположени след съставите на „злепоставяне”. При внимателен анализ на предвидените от закона предели за определяне на наказанието е видно, че наказуемостта при съставите на престъплението „убийство” е близка до това на „отвличането”.

Общият състав на престъплението „отвличане” в чл.142, ал.1 от НК на Република България, предвижда наказание от 3 до 10 години лишаване от свобода. Същите предели при определяне на наказанието предвижда чл.118 от НК /убийство при афектен умисъл/.

Общият състав на „убийство” в чл.115 от НК, предвижда наказание от 10 до 20 години лишаване от свобода. Същите предели при определяне на наказанието предвижда квалифицирания състав на отвличане в разпоредбата на чл.142, ал.3 от НК.¹

При съставите, уреждащи отговорността при предварителната престъпна дейност на престъпленията от глава II, раздели I и IV, се наблюдава еднакви предели и вид на предвиденото наказание. За приготвяне към убийство в чл.117 от НК се предвижда наказание от 1 до 6 години лишаване от свобода. Същото наказание е предвидено и за приготвяне, подбуждане или сдружаване с цел извършване на престъпление по чл.142, ал.2 от НК на Р. България.

С това сравнение е нужно да бъде направен естествен преход и назад във времето към древността. В резюмето на проф. Никола Манев на законодателното проучване за „Режима на наказателната отговорност за престъплението „отвличане”² /в което проучване е участвал и автора на настоящата статия/ се запознаваме с безусловно отрицателната оцен-

¹ Наказателен кодекс на Република България – обн. ДВ, бр.26 от 02.04.1968 г., посл. изм. и доп. ДВ бр.53 от 27.06.2014 г. – стр.70-84 / 12 изд. СИБИ – действащи и отменени редакции/

² „Режима на наказателната отговорност за престъплението „отвличане” - <http://www.parliament.bg/students/index.php?action=displays&id=269>

ка на тези престъпни посегателства и в древността. Мойсеевия закон е предвиждал, че който открадне някого в Израел и го продаде, трябва да бъде умъртвен.

Настоящата статия има за идея да открие различията в законодателствата на горепосочените държави. След разпадането на социалистическата система всяка от тях има свой курс на развитие в областта на наказателно-правната уредба.

В разпоредбите на чл. 234, 234a, 239, 239a от Наказателния кодекс на Федерална република Германия (Strafgesetzbuch)³ се разглеждат различни състави на престъплението отвличане и противозаконно лишаване от свобода. Прави впечатление, че предвидените наказания са определени в повечето случаи в минимум и единствено при по-леките състави се определя и максимум на наказанието.

Общият състав на „отвличане” в чл.234, ал.1 от НК на ФРГ, предвижда наказание не по-малко от 1 година лишаване от свобода, а ал.2 на същата разпоредба предвижда, че за по-леките случаи, наказанието следва да бъде лишаване от свобода от 6 месеца до 5 години.

В разпоредбата на чл. 239, ал.1 от НК на ФРГ е общия състав на противозаконно лишаване от свобода. Предвижда наказание не повече от 5 години лишаване от свобода, без да се сочи минимум или долна граница.

Наказателният закон на Германия предвижда при отвличане с цел изнудване съдът да смекчи наказанието, ако деецът се е отказал от намеренията си и е освободил жертвата или, ако жертвата е успяла да се освободи без съдействието на извършителя, съдът взема предвид при определяне на наказанието усилията на извършителя да реализира първоначалните си намерения.

В разпоредбите на чл. 189 и чл. 211 от Полския наказателния кодекс на Република Полша (Polski Kodeks karny USTAWA)⁴ се разглеждат различни състави на престъплението отвличане. Общият състав на „отвличане” в чл.189, ал.1 от НК на РП, предвижда наказание от 3 месеца до 5 години лишаване от свобода. Прави впечатление рязката промяна на наказанието предвидено в квалифицирания състав на ал. 2 от същата разпоредба, където, ако лишаването на потърпевшия от свобода е било за срок по-дълъг от 7 дни или е било придружено от извънреден

³ Strafgesetzbuch, StGB, Ausfertigungsdatum: 15.05.1871 Vollzitat: - (http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes)

⁴ Polski Kodeks karny USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. - http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes;

тормоз, то извършителят се наказва с лишаване от свобода за срок от 1 до 10 години.

В разпоредбата на чл. 126 от Наказателния кодекс на Руската Федерация (Уголовный кодекс Российской Федерации)⁵ се разглежда общия състав на престъплението отвлечане. Предвиденото наказание при осъществяване на състава е определено в границите от 4 години до 8 години лишаване от свобода. При наличие на квалифициращи признаци към основния състав, се предвижда наказание от 6 до 15 години лишаване от свобода, а ако в резултат на отвлечането е причинена смърт по непредпазливост, се предвижда наказание от 8 до 20 години лишаване от свобода.

В Русия се предвижда освобождаване на дееца от наказателна отговорност, ако той доброволно е освободил отвлеченото лице и в същото време действията му не реализират друг състав на престъпление.

В разпоредбите на чл. 179А от Наказателния кодекс на Република Унгария (Act IV of 1978 on the Criminal Code Hungary)⁶ се разглеждат различни състави на престъплението отвлечане. Общият състав на „отвлечане” в чл.179А, ал.1 от НК на РУ, предвижда наказание от 2 до 8 години лишаване от свобода. При наличие на квалифициращи признаци към основния състав, наказанието е лишаване от свобода от 5 до 15 години, ако отвлечането е извършено: част от заговор на престъпна група; по въоръжен начин; срещу държавен служител или чуждо длъжностно лице. При наличие на значителни вредни последици /смърт, телесни увреждания, по мъчителен или опасен за здравето начин/ или специална цел към квалифициращите признаци, горната граница на наказанието е определена до доживотен затвор. Тук прави впечатление, че предвидените наказания, уреждащи отговорността при предварителната престъпна дейност на престъплението „отвлечане” от НК на РУ, за приготвяне към отвлечане в чл.179А, ал.5 от НК на РУ се предвижда наказание до 3 години лишаване от свобода. В сравнение със състава на чл.142, ал.2 от НК на РБ, при унгарския наказателен кодекс определеното наказание лишаване от свобода е по-благоприятно за дееца, както в долна, така и в горна граница от българския такъв.

В разпоредбата на чл.175А, ал.7 от НК на РУ е предвиден и състав на „допустителство”, при който наказанието е лишаване от свобода до 3 години без определена долна граница. В разпоредбата на чл. 244, ал.3

⁵ Уголовный кодекс Российской Федерации - http://www.ru.wikipedia.org/.../Уголовный_кодекс_Российской_Федерации;

⁶ Act IV of 1978 on the Criminal Code Hungary - <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

от НК на РУ е предвиден и състав на „помагачество”, който предвижда, че ако укриването е извършено във връзка с отвличане на лице, то наказанието е лишаване от свобода до 5 години, като също липсва определена долна граница.

В разпоредбите на чл. 170 от Чешкия Наказателен кодекс на Република Чехия от 01.01.2010 г. /заменящ Чешкия Наказателен кодекс 140/1961г./ (Zákon nabývá účinnosti 1. ledna 2010, nahrazuje dosavadní trestní zákon 140/1961 Sb.)⁷ се разглеждат различни състави на престъплението отвличане. Общият състав на „отвличане” в чл.170, ал.1 от НК на РЧ, предвижда наказание от 2 до 8 години лишаване от свобода. Прави впечатление рязката промяна на наказанието предвидено в квалифицирания състав на ал.2 и ал.3 от същата разпоредба, където, ако при отвличането са настъпили значителни вредни последици /физическо, психическо страдание или тежка телесна повреда/, то предвиденото наказание е определено в границите от 5 до 12 години лишаване от свобода. В разпоредбата на ал.3 се разглеждат по-тежко наказуемите състави, като при настъпила смърт за отвлеченото лице или намерението за извършване на престъплението е получаване на откуп в особено големи размери, предвиденото наказание е лишаване от свобода от 8 до 15 години.

До края на 80-те години в България е налице съществено ограничаване на престъпността. За времето след този период се утвърждава трайна тенденция към увеличаването ѝ. Стандарта на живот в България се понижава след края на 1989 година, което допринася за развитието на отрицателните социални явления. За периода от 1990 г. до 2009 г. се очертава политическата и икономическа криза в страната, като в резултат на това се сменят 12 правителства. След намаляване през 2008 г. на новообразуваните дела за извършени престъпления, в периода 2008 г. - 2010 г. се наблюдава тенденция на нарастване броя на новообразуваните досъдебни производства за всички видове престъпления от НК.⁸ Общозвестна е информацията, че в България за периода от 2007 г. до 2010 година се наблюдава тенденция към увеличаване на броя на отвличанията с цел получаване на откупи. Отвличанията, за които имаме информация са: Ангел Бончев е отвлечен на 22 май 2008 г.; на 10 юли

⁷ Zákon nabývá účinnosti 1. ledna 2010, nahrazuje dosavadní trestní zákon 140/1961 Sb. - <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-zakonik/>

⁸ Информация за дейността на прокуратурата на Република България по основни показатели за периода 2007 – 2010 година: <http://www.prb.bg/bg/documents/spravki-i-analizi/informaciya-za-dejnostta-na-prokuraturata-07-10/>

същата година, при предаване на откупа от жена му Камелия Бончева – също е отвлечена; Михаил Краус е отвлечен на 24 октомври

2007 г.; Киро Киров е отвлечен на 27 март 2009 г.; Румен Гунински-младши е отвлечен на 19 октомври 2009 г. и други⁹. Обществото в този период е потресено от случващото се и е провокиран диалог за увеличаване размера на предвидените наказания, налагани на извършителите на този вид престъпления. Второто шестмесечие на 2009 г. е проведена конференция на тема „Отвлеченията в България”, в която за участие са били поканени Роман Василев – зам. градски прокурор, Иван Бояджиев – експерт, представител на Главна дирекция „Криминална полиция”, Комисия за вътрешна сигурност и обществен ред в Народното събрание, Национална Следствена Служба, Висшият институт за подготовка на офицери и научно изследователска дейност, адв. Марин Марковски, ген. о.р. Атанас Атанасове и др. Отчетено е, че отвлеченията у нас стават професия, дори „бизнес”¹⁰. Логическото продължение на този диалог е извършената законодателна промяна в разпоредбите на чл.142, ал.1, ал.2, ал.3, ал.4, ал.5 и ал.6, както и в разпоредбите на чл.142а, ал.1, ал.2, ал.4 и ал.5 от Наказателния кодекс на Република България. Предишната редакция на цитираните по-горе разпоредби /преди изменението публикувано в ДВ № 26 от 2010 г./ са предвиждали: наказанието за извършено престъпление по чл.142, ал.1 от НК е лишаване от свобода от 2 до 8 години; по ал.2 на същата разпоредба – лишаване от свобода от 3 до 10 години. След изменението от 2010 г. за същите състави се предвижда: по общия състав – наказание лишаване от свобода от 3 до 10 години, а по квалифицирания – лишаване от свобода от 7 до 15 години.

При извършване на статистически преглед на определените наказания за престъплението „отвлечане” в държавите включени в настоящото изследване, правим аргументиран извод, че най-продължително е наказанието лишаване от свобода за това престъпление, предвидено в Наказателния кодекс на Република България. На второ място е определеното в Наказателния кодекс на Руската Федерация. На трето място по продължителност в Наказателния кодекс на Република Унгария. Четвърта по този критерии се нарежда Република Чехия и т.н.

9

<https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5>

¹⁰ <http://www.legalworld.bg/15393.otvluchaniiata-v-bylgariia-%E2%80%93-dohoden-biznes.html>

В обобщение, засилената наказателна репресия за престъпленията от този вид е продиктувана от удовлетворяването на обществените очаквания за по-строго наказване на участващите в такъв вид престъпна дейност.

Нормативни източници:

1. Наказателен кодекс на Република България – обн. ДВ, бр.26 от 02.04.1968 г., посл. изм. и доп. ДВ бр.53 от 27.06.2014г. – стр.70-84 / 12 изд. СИБИ – действащи и отменени редакции/

Интернет източници:

2. „Режима на наказателната отговорност за престъплението „отвлечане” - <http://www.parliament.bg/students/index.php?action=displays&id=269>
3. Strafgesetzbuch, StGB, Ausfertigungsdatum: 15.05.1871 Vollzitat: - (<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>)
4. Polski Kodeks karny USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. - <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>;
5. Уголовный кодекс Российской Федерации - http://www.ru.wikipedia.org/.../Уголовный_кодекс_Российской_Федерации;
6. Act IV of 1978 on the Criminal Code Hungary - <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
7. Zákon nabývá účinnosti 1. ledna 2010, nahrazuje dosavadní trestní zákon 140/1961 Sb. - <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-zakonik/>
8. Информация за дейността на прокуратурата на Република България по основни показатели за периода 2007 – 2010 година: <http://www.prb.bg/bg/documents/spravki-i-analizi/informaciya-za-dejnostta-na-prokuraturata-07-10/>
9. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5>
10. <http://www.legalworld.bg/15393.otvlichaniiata-v-bylgariia-%E2%80%93-dohoden-biznes.html>

РЕЗЮМЕ

В настоящей статье будет представлено исследование, показывающее развитие наказательно-правовой номенклатуры в области наказательной ответственности по статье „похищение”. Исследование охватывает следующие страны: Болгария, Германия, Польша, Российская Федерация, Венгрия и Чехия, имевшие общий путь развития до конца 1980-х годов. В статье принимается во внимание влияние социальных факторов на развитие преступности.

После распада социалистического блока нижеуказанные страны начинают следовать новоку курсу в своем развитии, что приводит, в свою очередь, к отличиям в развитии отрицательных социальных явлений в обществе и наказательно-правовых норм, регулирующих их защиту.

SUMMARY

This article aims to present a research demonstrating the development of the criminal legislation specifically in the field of criminal liability hold in cases of committing abduction. The scope of the research covers Bulgaria, Germany, Poland, Russian Federation, Hungary and the Czech Republic all being countries that have similar development curve by the end of the 80's. The influence of the social factors on the development of the crimes will be also taken into account.

After the collapse of the former Soviet bloc, countries from below took their own path of development, in terms of politics and economy, which has led to differentiation in the development of the negative social trends in the societies and the criminal law, governing the protection against them.